

„Objasnenie návrhu zákona poverenictva uhorského snemu domu poslancov
v otázke národnosti“.

Nemecký originál vydala knihtačiareň Mechitaristov vo Viedni, bez určenia roku, pod názvom: *Beleuchtung des Gesetzentwurfes des ungarischen Unterhaus Komitées zur Nationalitätenfrage*. Slovenský prehľad uverejnila PGV I, roč. I, č. 62 a 63. Budin 18. a 22. októbra 1861.

Na jeseň 1861 vyšla vo Viedni nemecky písaná brožúrka *Beleuchtung des Gesetzentwurfes des ungarischen Unterhaus-Komitées zur Nationalitätenfrage*. Neznámy autor, ale zrejme slovenskej národnosti, podáva pripomienky k návrhu zákona o riešení národnostnej otázky v Uhorsku, ako bol vypracovaný národnostným výborom uhorského snemu a predložený na rokovanie v lete 1861. Autor ukazuje, že uskutočnenie zákona by vyvolalo rôzne absurdnosti.

Tento návrh zákona je, uznať sa musí, opravdivé majstrovstvo maďarského državného umenia, pretože v ňom, trebárs sa slušným a spravедlivým národným nárokom nemaďarských národov uhorských vyhovieť malo, mnohými slovami práve Deákova suverenita Maďarov, naproti všetkým ostatným, rozumie sa poddanými ostať majúcim národom spôsobom veľmi určitým sa utvrdzuje.

Už zásada, z ktorej sa vychodí, že pojedinným národom sa dať majúce práva, nie podľa jejich všeobecne vyslovených želaní formulovať, ale len hranice určiť majú, medzi ktorými národy uhorské svoje poťažné nároky platnými urobiť môžu, ukazuje, že pri spomenutom návrhu len o utvrdenie maďarskej suverenity,¹ poťažne o pomer odvislosti počtom od prístehovavších sa Maďarov väčších pranárodov uhorských šlo.

Túto pamätihodnú zásadu sa tým podporovať usilujú, že sa so zásadou rovnoprávnosti roku 1848 vyslovenou nezrovnáva, aby sa dajeda otázka, ktorá s osobnou slobodou tak tuho spojená je, jako uspokojenie nárokov národných cestou koncessie² rozlúštila; pretože by uspokojenie konkrétnych nárokov národností preto, že v krajine roztratené bývajú, také teritoriálne premeny, oddelenia požadovalo, ktoré by politickej celistvosti krajiny nebezpečenstvom hrozili alebo k potlačeniu úplnému na území väčších národností bývajúcich menších národných zlomkov viedli; pretožeby naposledy cesta koncessie najistejší prosriedok bol k tomu, žeby sa trenice medzi jednotlivými národnosťami večnými stali, — kým v hraniciach rovnakého práva jednotlivcom, ako i korporáciám otvorený k potešiteľným výsledkom vedúci slobodný súbeh, marné dohadovanie o vydobyť sa majúce práva odstránil.

Rozoberme tieto naduté slová na povšečne zrozumiteľné sady, a uvidíme, že vlastne o to ide:

a) aby v Uhorskej v pevných masách jedno pri druhom bývajúce, väčšinu obyvateľstva tvoriace pranárody Uhorska, a síce Slováci, Rusíni, Románi a Srbi jako národy uznané neboli, nasledovne:

¹ Zvrchovanosti.

² Dohoda, ústupok.

b) aby sa jim žiadne koncesie neurobili, ale račej kunštovne utvorené pomiešanie suverénnej maďarskej s ostatnými poddanými národnosťami v stoliciach a obcach k prospechu suverenity skrze to zadržalo, že sa z jednej strany nielen z národopisnca, ale i z klimaticko-agronomických a administratívnych³ ohľadov žiaduce, od pranárodov uhorských jednoblasne požadované pridelenie niektorých maďarských pohraničných obcí, ku hraničiacim maďarským stoliciam, teda národopisné zaokrúhlenie územi municipálnych prekáža; z druhej strany v maďarizovaní svoje spasenie hľadajúcim medzi nemaďarmi roztratene bývajúcim pojedinným zemänským rodinám absolútne veto proti správe stolice a obci výlučne v reči nemaďarskej, nasledovne i proti ustanoveniu nemaďarských alebo nepomaďarčených úradníkov povolilo; a týmto spôsobom:

c) aby na jedinstvenom⁴ území nie len relatívne väčšej, ale i suverénnej maďarskej národnosti, teda v celej krajine bývajúce menšie národnosti, nasledovne všetky pranárody uhorské celkovo potlačené boli.

Jestliže tieto dôvody, ktoré poverenictvo k prijatiu spomenutej zásady vlastne k nebraniu do ohľadu jednoblasných želaní väčšiny v krajine viedli, — sa zjavne uznajú, sa proti tomu nič namítnuť nedá. Jestliže sa ale suverénny národ skrze to sám seba klame, že skrze zákonné utvrdenie svojej suverénnosti, vlastne skrze násilné potlačenie veľmi slušných želaní väčšiny v krajine pokoj, a síce trvanlivý pokoj utvoríť môcť sa domnieva, vtedy sa to ani pri tom predpokladaní dopustiť nemôže, žeby rakúska vláda, jakó dosiaľ, svoju vážnosť a vojenskú moc udržaniu suverénnosti venovala.

Toto poznamenajúc musíme hlas náš pozdvihnúť najsamprv proti tým v otáznom návrhu zákona obsaženým tak zvaným základným zásadám:

a) že občania uhorskí všetkých jazykov v politickom ohľade len jeden národ, historickému pochopu uhorského štátu zodpovedajúci maďarský národ tvoria, a

b) že všetky v krajine bývajúce národy, jako: Maďari, Slováci, Románi, Srbi, Rusíni a t. d. sa za rovnoprávnené národnosti považovať majú, ktoré svoje osobitné národné nároky v hraniciach politickej celistvosti krajiny na základe slobody osobnej a spolkovitosti, bez ďalšieho obmedzenia slobodne platnými urobiť môžu.

A síce preto, ponevác

a) pochop štátu alebo krajiny, ktorý je zemepisný, s pochopom národu, ktorý je národopisný, premeniť nemôžeme a nechceme, a

b) pñevác rovnoprávnené národy nechcú byť zabezpečené skrze to „všetky“ alebo „a t. d.“, ale skrze uvedenie zejména do zákona, a pñevác takto uvedenie, a síce, preto takto uvedené národy, že v kompaktných masách jeden pri druhom bývajú, nasledovne na vyvinutie národné spravdivý nárok majú, chcú mať zabezpečenú nie osobnú, ale zrovna národnú slobodu, bez ktorej sa sloboda osobná ani myslieť nedá.

Prechádzajúc na jednotlivé paragrafy návrhu zákona pod nápisom „A, O národných právach jednotlivcov a korporácií“ nasledujúce za také uznať musíme, ktoré sa previesť nedajú, a síce: § 1. „každý občan je oprávnený v písemnostach k svojim obecným a municipálnym ako i štátnym vrchnostiam svoju materinskú reč užívať;“ potom § 3. „pri poradách obcí, môže každý vo svojej materinskej reči hovoriť;“ — § 4. „úradni reč obci ustanoví zhromaždenie obci, ale v tom spôsobe, že na žiadosť menšiny i jej reč sa pri úradnom pokonávaní užívať má,“ a § 5. „predstavení obcí sú povinní, v jejich obcovaní s jednotlivými obyvateľmi reč týchto užívať.“ Previesť sa, reku, tieto paragrafy nedajú, pñevác by podľa jejich narídenia v stolici, jako je

³ Podnebnno-poľnohospodárskych a správnych.

⁴ Zjednotený.

Aradská alebo Békéšska, v meste, ako je Arad alebo Veľ. Varadín, alebo v menšom mestečku, jako Battoňa,⁵ a v mnohých, naraz maďarská, nemecká, srbská, románska, slovenská, ruská, arménska, židovská, bulharská, récka no i cigánska reč užívať sa musela, a možnosť toho predca nikto dopustiť by nechcel.

§ 2. je bez všetkého významu. Nasledujúce paragrafy nepojednávajú viacej o pomere jednotlivcov k municipium alebo k politickej obci vôbec, je teda jasné, že práva jednotlivcov naproti municipium a politickým obciam preto žiadajú až po najkrajnejšiu nemožnosť rozšíriť, ponevác celou mocou vlády sa zaopatrit' majúci maďarský kmeň sa nádeje, že pre svoju suverénnosť v najviac obcach v značnejších ale mestách a stolicach naiste jednotlivých ľudí najde, ktorí vedenie protokolov v maďarskej reči požadovať a pri poradách v tejže reči hovoriť budú; podobne, nároky druhých národov ale sa zvyknutým spôsobom pod ochranou moci vlády potlačia.

Dobre vyrátaný výsledok tých paragrafov od 4—6 bude teda neomylné ten, že v každej miešanej obci a stolici, akých je veľmi mnoho, reč maďarská, trebárs i reč zjavnej menšiny za výlučne úradnú a poradnú príde; a že i v nemiešaných stolicach a obcach sa maďarsky rokovať a s jednotlivcami obcovať bude; že sa nikto stoličným úradníkom, ba ani len dedinským píсарom stať nemôže, kto maďarsky nezná.

Pri nasledujúcich paragrafoch 6—10, ktoré o právach jednotlivých cirkevných obcí a vyznaní viery pojednávajú, sa poznamenat' musí, že v § 7, dľa ktorého sa každému vyznaniu viery a každej národnosti na slobodu ponecháva pre školské a cirkevné účele pomoc štátu požadovať, a v § 9., dľa ktorého určenie naukozdelnej reči vo všetkých štátnych školách sa uhorskému ministerstvu osvety ponecháva, — sa suverénnej maďarskej národnosti veľmi prospešné prosriedky podávajú, aby z peňazí štátu, na ktoré by všetci rovné právo mať mali, seba, čoby iste ani nevystalo, uprednostila, a maďarizovanie nemaďarskej väčšiny obyvateľstva Uhorskej započatým spôsobom podľa svojej ľúbosti ďalej viedla.

Akoby sa mal § 10 na základe predchádzajúcich základných zásad rozumeť, totiž, či na univerzite krajinskej len reč a literatúru v kompaktných massach jedno pri druhom bývajúcich národov uhorských, menovite pre Slovákov, Rusínov, Románov a Srbov, alebo či naozaj pre reč všetkých národností, teda i pre arménsku, novorécku, bulharskú, židovskú, cigánsku reč a t. d. katedry postaviť, a či tieto skrze riadnych profesorov alebo len skrze docentov obsadiť sa zamýšľa, v tom nás osnova spomenutého paragrafu v neistote necháva, z druhej strany ale dôkaz podáva, že napriek pripomenutej negácie možnosti koncesí, sa poverenictvu predca radným byť nezдалo, i také koncesie, ktorými by sa nemaďarským národom uhorským mäďové motúzky cez ústa pretiahli, bez toho, žeby sa maďarizovaniu újma urobila odstrániť.

O municipiách pojednávajúce § 4., 12., 14., zavdávajú práve k tým istým poznamenaniam príčinu, jako tie, ktoré o prácach jednotlivcov a korporácií pojednávajú, t. j. posúdzene už § 1, 3, 4, 5. I tieto sú práve preto, že i tej najmenšej frakcii úmyselne priširoké pole ponechávajú, práve tak nie k prevedeniu, alebo vlastne len na zabezpečenie maďarskej suverenity vyrátané. Paragrafy 13, 15, 16 a 17 idú v tomto ohľade ešte o mnoho ďalej, podľa ktorých sa vedenie zápisníc maďarských na každú prípadnosť predpisuje, potom dopisovanie municipiiov medzi sebou samými pravidelne len v maďarskej reči za dovolené uznáva, k tomu sa i preklady príloh do maďarčiny požadujú, a dopisovanie so všetkými štátnymi vrchnosťami výlučne len v maďarskej reči nakladá. Paragrafy tieto vyhlasujú bez obalu a ostýchania suverénnosť maďar-

⁵ Ide o územia a mestá, ktoré majú národnostne veľmi pestré obyvateľstvo.

ského kmeňa a poddanosť nemaďarských kmeňov, vyslovujú maďarizovanie týchto kmeňov ako výsledný cieľ štátu v takom spôsobe, že pri municípiách, i pri tom najposlednejšom úradníkovi sa známosť maďarskej reči jako *conditio sine qua non*⁶ predpokladá.

Ešte väčšími bije do očí snaha po vytvorení všetkých nemaďarských alebo nepomaďarčených obyvateľov krajiny z vplyvu v §§ 18, 19 a 20, ktoré o štátnych vrchnostiach pojednávajú. Podľa týchto je reč úradnía všetkých vrchností bez rozdielu výlučne maďarská. Narádzenia, ktoré sú do týchto §§ vpletené, aby štátne úrady a hodnosti bez ohľadu na národnosť boli udelené, a aby pri dosadzovaní jich dľa potreby, ktorej ale nevieme, i na známosť nemaďarských rečí sa ohľad bral, žiadnej inej praktickej ceny nemajú, nežli že tým nemaďarskej väčšine očí zaslepiť chcú, jakoby sa i v jejich záujme niečo dialo, a predca sa v skutku práve len maďarizovanie, jako výsledný cieľ štátu napomáha.

K tomu istému cieľu pracujú i o snemu pojednávajúce §§ 21, 22 a 23. Ony maďarskú reč na výlučno poradnú a úradnú pri snemu povyšujú, len preklady uzavretí snemových i v nemaďarských rečach dopúšťajú, a potom predca v protimluve so všetkým tým o vyzdvihnutí tých starších zákonných nariadení hovoria, ktoré od vyslancov snemových známosť maďarskej reči požadujú, alebo nemaďarské národy, obzvlášte ale cit národný sedmohradských Románov⁷ urážajú.

Taký je ten návrh zákona, ktorý z údov nemaďarským národnostiam, vraj priateľsky naklonených uhorským byť majúceho, v skutku ale celkom maďarského snemu zložené povereníctvo, podľa vyslovenia k tomu cieľu domu zastupiteľov ľudu k odobreniu predložilo, aby nemaďarskú väčšinu praobyvateľov krajiny uspokojilo, bezmála i preto, aby pred svetom slušnosti, rytírskeho a veľkodušnosti maďarskému kmenu výraz dalo!!!

To sa povereníctvu v skutku i podarilo. Krem toho ono skvelý dôkaz dalo múdrosti štátnej, lebo od teraz sa v Uhrách, trebárs staré zákony krajinské, menovite 3: 23, 1608; a 13 a, c, 1609: 44 výslovne viac v krajine bývajúcich národov spomínajú,⁸ ba i medzi pripojenými a podmanenými národami rozdiel robia, — len jeden, a síce historickému pochopu štátu uhorského vraj zodpovedajúci jediný a nerozdielny, teda všetko pohltujúci národ byť, aby sa len nemaďarské národy skrze odobratia i tých práv, ktoré dosiaľ mali, uspokojili. Len ako výnimka má v nepatrnejších dedinách, nikdy ale v mestečkách a mestách, najmenej ale v stolicách alebo práve pri štátnych vrchnostiach v maďarskej reči nezbehlý jednotlivec do úradu prísť a spolu má byť osobnej rovnoprávnosti k vôli krajinský zákon 1792: 10,⁹ dľa ktorého je srbskému a románskému národu poistené, že jejích synovia pri námestnej rade a kancelárii do úradov prísť majú, vyzdvihnutý, aby sa zásade tej, že právo volenia úradníkov pri politických obcach je neobmedzené, a že s rovnými ľarchami obyvateľstva i s rovnými právami preň sú spojené, výraz dal. Maďarská vláda sa má splnomocniť podľa ľúbosti jednotlivým národnostiam a vyznaniam viery pomocou od štátu udeľovať a z ohľadu naukozdelených rečí vo všetkých verejných vyučovacích ústavoch podľa svojej vlastnej vôle

⁶ Podmienka, bez ktorej niet.

⁷ Správne Rumunov.

⁸ Ide o zákonné ustanovenia vo veci podávania žiadostí k maďarským radcom a tajomníkom miestodržiteľstva o sudcovské a iné hodnosti v mestách a o kúpu domov v mestách.

⁹ Zákon o zrušení ilýrskej kancelárie a o zasadačom práve biskupov gréckej nezjednotenej cirkvi v miestodržiteľskej rade a inde.

naridzovať, aby sa len pranárody Uhorska pred maďarizovaním a pred svevolou vrchnosťou zachránili. Naposledy sa má pri sneme reč maďarská výlučne za poradnú a pokonávajúcu povýšiť, aby sa každá pochybnosť o rovnoprávnosti národnej, jestli by sa mimo nadania predca ukázala, alebo pri panujúcom, na budúce ale sa neomylné zostriť majúcom terorizme ukázať mohla, na večné veky odpomohla.

V hraniciach týchto, Nemaďarom tak veľmi prajný ustanovizní, ktoré podľa § 24 spomenutého návrhu zákona za nedotknuteľný základný zákon vyhlásil, a preto pod ochranu maďarskej národnej cti postavil sa majú, smejú potom väčšinu v krajine tvoriace pranárody svoje spravdivé národné nároky i osobne i cestou spolkovitosti bez prekážky platnými urobiť. Pritom má týmto pranárodom podstatne pomáhať od stoliť stávajúca samospráva obcí, naľko by ju pri každej príležitosti niaký maďarský stoličný úradník alebo daktorý zámožný zemán, trebárs i pomocou palice, podľa svojej ľúbosti nezničil; potom autonómia náboženských spolkov, dľa ktorej všetky obradné, základné a školské záležitosti veľkej absolútnej väčšiny katolíkov latinského a reckého obradu, zčiasťky i rec. nezjednotených od maďarskej vlády závisieť má; naposledy ale stávajúci municipálny systém, pod ktorého ochranou tu i tu jedna jediná, často niekoľko málo maďarských rodín, na každú prípadnosť ale teroristická maďarská stránka autonómne porady, v medzach potrebných celistvosti krajiny slobodne a bez prekážky opanujú.

Podľa toho teda pochybovať nikto nemôže, že otázny návrh zákona, ktorý, jako uznáva, aby trenice prekazil, len suverénnej maďarskej, žiadnej druhej národnosti v Uhrách ale nič nekonecduje, predca byť má naproti nemaďarským národom krajiny skutkom neobyčajnej veľkodušnosti. Jestli by ale o tom predca niekto pochybovať chcel, nech si pomyslí na to často užívané a veľmi vhodné prirovnanie, že je Uhorsko v malom to, čo Rakúsko vo veľkom, a jakoby v podobnom páde Maďari veľkodušnosť Rakúska zvelebovali, jestliby toto pre všetky národy cisárstva, na príklad Maďarov nasledujúce, vysloviť chcelo:

1. že v hraniciach ríše len jeden, historickému pochopu cisárstva rakúskeho zodpovedajúci rakúsky národ je, že

2. všetky štátne vrchnosti výlučne len nemeckú jako úradnú reč užívať smejú; že

3. celkom nemeckými veľkými županmi zaopatrené stolice medzi sebou a so štátnymi vrchnosťami len v nemeckej reči obcováť, ba i nie nemecké prílohy do nemčiny prekladať, protokoly ale na iste cieľom vykonania dozorstva štátu v nemeckej reči viesť majú; že

4. v každom municipium, ba i v každej najmenšej obci na žiadosť dajedného remeselníka alebo tovaryša sa nemecky úradovať a jeho prednášanie v municipálnych a obecných poradách podobne v nemeckej reči sa vypočuť musí a že

5. v nedostatku snemov jednotlivých národov alebo krajín, len jeden ríšsky snem vo Viedni je, pri ktorom za poradnú a pokonávajúcu reč sa rozkazovacím nepodvratiteľným naridzením výlučne reč nemecká povyšuje.

Že by Maďari takýmto naridzením dokonále uspokojení boli, ba i veľkodušnosť v tejto prípadnosti suverénneho nemeckého národa rakúskeho zvelebovali, je, keď si pomyslíme na základnú zásadu vykupiteľa: „quid tibi fieri non vis, alteri nefeceris“⁴⁰ celkom na jasnom, a práve v tom je najistejšia próba počtov nasledovne i priateľského úmyslu, pristěhovalých a preto suverénnych Maďarov, naproti poddaným o mnoho početnejším praobyvateľom krajiny, tak nevývratne vyslovené, že proti tomu pochybnosť pozdvihnúť by nič menej neznamenalo, jako velezradu, alebo práve reakciu.

⁴⁰ Čo nechceš, aby tebe činili, nečiň druhým.